

Växjö kommun

Info@vaxjo.se

2018-03-12

Dnr 400-2016:11433

Christian Bjelk

Christian.bjelk@vaxjo.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolbibliotek som
pedagogisk resurs vid Ingelstad skola i Växjö kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av Skolbibliotek som pedagogisk resurs. Syftet är att granska om och hur skolan använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevers lärande.

De övergripande frågeställningarna är:

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare?

Granskningen genomförs i årskurserna 4-6 i 20 grundskolor, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida¹. Ingelstad skola, i Växjö kommun, ingår i denna granskning.

Skolinspektionen besökte Ingelstad skola den 25-26 januari 2018. Besöket genomfördes av Olivia Öberg, Anette Hamerslag och Tilda Lindell. Intervjuer med elever, lärare, skolbibliotekarie², rektor samt besök i skolbiblioteket har genomförts. Ingelstad skola är en kommunal skola belägen i Växjö kommun. Ingelstad skola har 126 elever i årskurserna 4-6.

Skolans skolbibliotek är beläget centralt i en av skolans större byggnader. Det är bemannat med en utbildad skolbibliotekarie som tjänstgör 65 procent på Ingelstad skola och 15 procent på en annan skola. Skolbiblioteket är bemannat och öppet för eleverna från klockan 8 till klockan 14 eller 15, beroende på när eleverna slutar sin skoldag. Skolbiblioteket innehåller skönlitteratur, faktaböcker, uppslagsverk, bilderböcker och en dator. Det finns även lättlästa böcker för elever med synnedsättning, och skolan har via kommunen tillgång till en inläsningstjänst som elever med lässvårigheter kan få åtkomst till.

I detta beslut ger Skolinspektionen sin bedömning av det granskade området. Därefter följer en motivering till de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

¹ <https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolbibliotek/>

² Skolbibliotekarie är inte en officiell titel på en yrkeskategori. I granskningen använder Skolinspektionen titeln "skolbibliotekarie" i de fall rektor använder begreppet om personal som arbetar med skolbiblioteket.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att skolbiblioteket till delar är en integrerad del av den pedagogiska verksamheten. Skolbiblioteket stärker elevernas läsintresse genom att eleverna varje vecka går till biblioteket i halvklass där skolbibliotekarien presenterar, tipsar och läser ur böcker för eleverna. Skolbibliotekarien anpassar urvalet av böcker hon läser ur beroende på elevgrupp, exempelvis om det är flickor eller pojkar samt tar fram böcker ur olika genrer och nivåer. Skolbiblioteket är anpassat till elever med synnedsättning och lässvårigheter genom att skolan har böcker med stora texter och en inläsningstjänst tillgänglig för de elever som har behov av detta. Under bibliotekstiden har skolbiblioteket ibland även aktiviteter för att stärka elevernas läsförmåga, exempelvis har skolbibliotekarien visat ett TV-program där barn ska lösa ett mysterium. Efter programmet har eleverna fått arbeta med att lösa språkliga uppgifter, såsom att fylla i ord som saknas i en text. Skolan har även ett påbörjat digitaliseringsprojekt som bland annat innebär att stärka skolbibliotekets roll i elevernas kunskapsutveckling vad gäller framför allt källkritik, exempelvis genom att skolbibliotekarien har lektioner och samplanerar undervisning i källkritik tillsammans med en IT-lärare.

Skolinspektionen bedömer dock att skolbiblioteket behöver utvecklas för att bli en mer integrerad del av skolans undervisning för alla elever och därmed främja elevers lärande och utveckling. Till exempel används skolbiblioteket i olika utsträckning som en resurs i olika ämnen. Skolbiblioteket är inte fullt ut anpassat efter elevgruppers olika behov, särskilt till elever med annat modersmål än svenska då skolbibliotekets bokbestånd i nuläget inte är anpassat för denna elevgrupp. Skolinspektionen bedömer även att skolbibliotekets verksamhet inte är del av skolans förebyggande värdegrundsarbete med att främja elevers trygghet och studiero på skolan och i skolbiblioteket. Vidare har eleverna begränsade möjligheter till att påverka skolbibliotekets verksamhet vad gäller bland annat bokinköp, miljö och undervisning.

Skolinspektionen bedömer att rektorn till delar tar ansvar så att förutsättningar finns för en väl fungerande biblioteksverksamhet. Detta genom att exempelvis se till att skolbiblioteket är bemannat med en skolbibliotekarie och att skolbiblioteket är öppet för elever under hela skoldagen. Skolinspektionen bedömer även att rektorn har kännedom om vilken betydelse en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet har för elevernas kunskapsutveckling. Skolbibliotekets verksamhet synliggörs i kvalitetsarbetet genom en handlingsplan som beskriver hur skolbiblioteket kan integreras i skolans övergripande digitaliseringsprojekt och undervisning i källkritik.

Däremot bedömer Skolinspektionen att vissa förutsättningar behöver stärkas för att ytterligare stimulera skolbibliotekets utveckling till att fungera som pedagogisk resurs i verksamheten. Exempelvis behöver rektorn i högre grad hitta strukturer för samverkan mellan lärare och skolbibliotekarie för att möjliggöra samplanering. Rektorn behöver ha tydliga förväntningar på lärarna att använda skolbiblioteket i flertalet av skolans ämnen, så att skolbiblioteket på ett likvärdigt sätt är integrerat i verksamheten.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Ingelstad skola inom några områden behöver utveckla sitt arbete med att använda skolbiblioteket som pedagogisk resurs för att främja elevernas lärande.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande områden.

Utvecklingsområde 1

- Rektorn behöver se till att skolbiblioteket används och anpassas på ett likvärdigt sätt i olika ämnen och utifrån elevers och elevgruppers olika behov. Detta innebär exempelvis att i högre grad hitta strukturer för samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare samt att se till att skolbibliotekets innehåll är anpassat efter elever med annat modersmål än svenska.

Granskningen visar att det varierar mellan lärare i vilken grad de använder skolbiblioteket som pedagogisk resurs i sin undervisning. Lärare använder skolbiblioteket som resurs i exempelvis svenska och historia, men använder det varken i matematik, teknik eller i de praktisk-estetiska ämnena. Enligt lärarna i de senare ämnena beror detta på att det inte finns tillräckligt med tid, och de menar att skolbiblioteket främst är till för ämnet svenska. Skolbibliotekarien uppger att det är svårt att hitta gemensamma tider för planering, och att det ofta ligger på henne att ta initiativ och kontakt med lärarna för att planera ett gemensamt arbete. Skolbibliotekarien deltar i skolans gemensamma konferenser i syfte att följa vad som händer övergripande på skolan, men har ingen avsatt tid för samverkan med lärare kring undervisningens innehåll, upplägg och genomförande.

Det framkommer även att skolbiblioteket inte fullt ut är anpassat till elevgruppers olika behov. Skolan har inför hösten 2017 fått flera elever med annat modersmål än svenska, men enligt rektorn har skolan i nuläget inte ett bokbestånd anpassat åt eleverna. Enligt läraren i svenska som andraspråk saknas material både på andra modersmål och på lätt svenska riktade mot eleverna. Skolbibliotekarien har planer på att samverka med ett av kommunens bibliotek, *Mångspråksbiblioteket*, som finns till för att skolor i Växjö kommun ska kunna låna in böcker på olika språk, men denna samverkan har ännu inte inletts.

Utvecklingsområde 2

- Rektorn behöver ta ansvar för att skolbibliotekets verksamhet är en del av skolans förebyggande värdegrundsarbete för att säkerställa elevernas trygghet och studiero.

Granskningen visar att skolbibliotekets verksamhet inte är en del av skolans värdegrundsarbete. Skolbiblioteket har inga aktiviteter i det förebyggande arbetet för elevernas trygghet och studiero, trots att det framkommer att det finns ett behov av detta. Eleverna ger exempel på hur det kan vara stökigt under skolbibliotekstiden och att det finns elever som retar de elever som vill läsa på rasterna. Enligt skolbibliotekarien arbetar personalen med en särskild klass som kan vara stökig i skolbiblioteket. Hon ger exempel på hur skolbiblioteket kan verka åtgärdande när problem uppstår, såsom att prata med berörda elever och lärare. Därutöver finns det planer på att skolbibliotekarien ska prata om nätetikett i undervisningen framöver. Det framkommer dock att verksamheten i nuläget inte har någon uttalad roll i skolans förebyggande och främjande värdegrundsarbete.

Utvecklingsområde 3

- Rektorn behöver stärka elevernas inflytande i skolbibliotekets verksamhet för att säkerställa att verksamheten utgår ifrån elevernas intressen och behov. Detta innefattar exempelvis att eleverna i högre grad ges möjlighet att påverka bland annat bokinköp, miljö och undervisning kopplad till skolbibliotekets verksamhet.

Granskningen visar att skolan inte fullt ut har fungerande strukturer för att fånga upp elevernas åsikter kring skolbibliotekets verksamhet. Skolan hade tidigare ett biblioteksråd, varvid eleverna fick tillfälle att påverka inköp av böcker. Eleverna har under vårterminen 2018 vid ett enstaka tillfälle haft möjlighet att påverka skolbiblioteket genom att under en lektion skriva ner hur de ville att det skulle vara och se ut i skolbiblioteket. Eleverna kan till viss del påverka vilka böcker som köps in genom att vända sig direkt till skolbibliotekarien, men det sker inte strukturerat och eleverna ges inte tillfälle att återkommande påverka verksamheten. Eleverna uppger bland annat att de skulle vilja ha en större soffa, fräschare stolar och tycker att skolbiblioteket skulle kunna bli generellt mer inbjudande.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 5 september 2018 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena.

Redogörelsen skickas via e-post, till *kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen*, eller per post till, *Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm*. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400–2016:11433) i de handlingar som sänds in.

På Skolinspektionens vägnar

X Agneta Kenneberg

Beslutsfattare
Signerat av: Agneta Kenneberg

X Olivia Öberg

Föredragande
Signerat av: Olivia Öberg

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/skolbibliotek>

Bilaga 1 – författningsstöd

Bilaga 2 – mall för redovisning till Skolinspektionen

Bilaga 1: Författningsstöd

Skolbibliotek

Skollagen (2010:800):

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen).

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 661

Paragrafen innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till skolbibliotek för att stimulera skolelevernars intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 284

Med skolbibliotek brukar vanligtvis avses en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande. Regeringen anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Regeringen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundsärskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av regeringens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget.

Enligt regeringens uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till skolbibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste anordnandet av skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Regeringen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel.

Bibliotekslagen (2013:801):

I denna lag finns bestämmelser om det allmänna biblioteksväsendet. Det allmänna biblioteksväsendet består av all offentligt finansierad biblioteksverksamhet och utgörs av:

1. folkbibliotek,
2. skolbibliotek,
3. regional biblioteksverksamhet,
4. högskolebibliotek,
5. lånecentraler, och
6. övrig offentligt finansierad biblioteksverksamhet (1 § bibliotekslagen)

Enligt 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek (10 § bibliotekslagen).

Skolbibliotekets ändamål

Bibliotekslagen (2013:801):

Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur.

Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet (2 § bibliotekslagen).

Likvärdig utbildning

Skollagen 2010:800:

Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet oavsett var i landet den anordnas (1 kap. 9 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 638

Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska vara så hög att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen.

Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning.

Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att

- skolans arbetsmiljö utformas så att alla elever, för att själva kunna söka och utveckla kunskaper, ges aktivt lärarstöd och får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg (2.8 Rektorns ansvar).
- skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens (2.8 Rektorns ansvar).

Värdegrundsarbete

Skollagen (2010:800):

Målinriktat arbete

Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§ (6 kap. 6 § skollagen)

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling (6 kap. 7 § skollagen).

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, s 320

Det är skolans, och ytterst rektorns, ansvar att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan samt att skolan även involverar elevernas vårdnadshavare i arbetet med att skapa gemensamma utgångspunkter för en trygg skolmiljö. Det kräver ett aktivt

värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet.

Prioriterade grupper

Bibliotekslagen (2013:801):

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information (4 § bibliotekslagen).

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på

1. de nationella minoritetsspråken,
2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och
3. lättläst svenska (5 § bibliotekslagen)

Kvalitetsarbete

Skollagen (2010:800):

Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen (4 kap. 3 § skollagen).

Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska genomföras även på förskole- och skolenhetsnivå (4 kap. 4 § skollagen).

Kvalitetsarbetet på enhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Rektorn och förskolechefen ansvarar för att kvalitetsarbete vid enheten genomförs enligt första och andra styckena.

Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls (4 kap. 5 § skollagen).

Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras (4 kap. 6 § skollagen).

Kompetensutveckling

Skollagen (2010:800):

Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling.

Huvudmannen ska se till att förskollärare, lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet (2 kap. 34 § skollagen).

Förarbeten:

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet s 661

Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling.

Enligt andra stycket, som delvis motsvarar 2 kap. 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar

för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 6 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, reviderad 2017

Som pedagogisk ledare och chef för lärarna och övrig personal i skolan har rektorn det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen. Rektorn ansvarar för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven. Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen (2.8 Rektorns ansvar).

Bilaga 2: Mall för huvudmannens redovisning

• Utvecklingsområde 1: Rektorn behöver se till att skolbiblioteket används och anpassas på ett likvärdigt sätt i olika ämnen och utifrån elevers och elevgruppers olika behov. Detta innebär exempelvis att i högre grad hitta strukturer för samverkan mellan skolbibliotekarie och lärare samt att se till att skolbibliotekets innehåll är anpassat efter elever med annat modersmål än svenska.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
• Utvecklingsområde 2: Rektorn behöver ta ansvar för att skolbibliotekets verksamhet är en del av skolans förebyggande värdegrundsarbete för att säkerställa elevernas trygghet och studiero.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
• Utvecklingsområde 3: Rektorn behöver stärka elevernas inflytande i skolbibliotekets verksamhet för att säkerställa att verksamheten utgår ifrån elevernas intressen och behov. Detta innefattar exempelvis att eleverna i högre grad ges möjlighet att påverka bland annat bokinköp, miljö och undervisning kopplad till skolbibliotekets verksamhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras: